

Colofon

De Kansarmoedeatlas West-Vlaanderen 2021 werd samengesteld en uitgegeven in opdracht van de Deputatie van de provincieraad van West-Vlaanderen.

Carl Decaluwé (Gouverneur)

Bart Naeyaert, Jean de Bethune, Sabien Lahaye-Battheu, Jurgen Vanlerberghe (gedeputeerden)

Geert Anthierens (provinciegriffier)

Redactie: Lore De Jonghe, Hilde Coudenys, Stefanie Rammelaere en Stéphanie Soete (Steunpunt Data en Analyse)

Cartografie: Lore De Jonghe (Steunpunt Data en Analyse)

Verantwoordelijke uitgever: Ann Tavernier, directeur dienst EEIS

Voor meer informatie: <https://www.west-vlaanderen.be/dataanalyse>

data.analyse@west-vlaanderen.be

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inleiding	4
Methodologie	6
De onderzoekseenheden: statistische sectoren of buurten	6
De kansarmoede-indicatoren	7
De drempelwaarden	8
Aandachtspunten bij de interpretatie van de resultaten	9
Resultaten	10
Kansarmoede in kaart: algemene kansarmoedeanalyse	11
Evolutie in de tijd	12
Aan de Slag	17
Contextualisering van de data	17
Netwerk	18
Lopende projecten	18
Top 3 van de aandachtspunten	19
Sjabloon voor verslaggeving	20

Inleiding

De West-Vlaamse kansarmoedeatlas is een realisatie van het Steunpunt Data en Analyse van de Provincie West-Vlaanderen.

Met de West-Vlaamse kansarmoedeatlas hebben we een antwoord willen bieden op volgende vragen:

- Welke zijn de kansarme buurten in West-Vlaanderen?
- Wat zijn de kenmerken van de buurtbewoners binnen deze buurten?
- Hoe evolueren deze buurten doorheen de tijd?

Hiertoe ontwikkelden we een methodiek die systematisch is (alle gegevens omtrent de huishoudens binnen West-Vlaanderen), die gebaseerd is op reële geregistreerde gegevens (Rijksregister, Kadaster, Departement Onderwijs en IMA¹) en die herhaalbaar is. Uniek aan deze atlas is het feit dat de buurten binnen een West-Vlaamse context werden geanalyseerd. Ten eerste betekent dit dat in tegenstelling tot andere kansarmoedebarmeters, de uitkomst voor West-Vlaanderen, met doorgaans kleinere gemeenten, niet wordt beïnvloed (lees: gecamoufleerd) door de waarden uit grotere steden zoals Gent en Antwerpen. Indien we op Vlaams niveau 15% van de meest kansarme buurten selecteren dan is, door de aanwezigheid van de grote steden, de kans klein dat hiermee ook in West-Vlaanderen 15% van de meest kwetsbare buurten worden opgespoord. Ten tweede hebben we, door gebruik te maken van een zuiver West-Vlaamse dataset, die indicatoren kunnen selecteren die het best kansarmoede in West-Vlaanderen omschrijven. Meerdere studies, waaronder de Atlassen van Kesteloot, hebben aangetoond dat kansarmoede afhankelijk van de maatschappelijke en historische context, een ander gezicht heeft. Zo zal een kansarme buurt in Gent bijvoorbeeld andere kenmerken vertonen dan een kansarme buurt in Menen of Blankenberge waardoor andere indicatoren dus nodig zijn om deze kansarme buurten op te sporen.

¹ IMA = InterMutualistisch Agentschap

Een kansarme buurt wordt hier gedefinieerd als een buurt waar een veelheid aan kansarmoede-problematieken voorkomen. Deze problematieken worden in 4 grote thema's (dimensies) gebundeld: huishouden, herkomst, financiële kwetsbaarheid en gezondheid. Scoort een buurt slecht op minstens 3 van deze dimensies dan wordt deze als kansarm benoemd. Buurten die 0, 1 of 2 keer een drempeloverschrijding kennen, worden als niet-kansarm beschouwd. Let wel, dit impliceert niet dat deze buurten geen aandachtsbuurten kunnen zijn indien er bijvoorbeeld eerder thematisch wordt gewerkt. Zo kan een buurt bijvoorbeeld laag scoren op de dimensies herkomst, financiële kwetsbaarheid en gezondheid maar wel boven de drempelwaarde scoren voor de dimensie huishouden. Vanuit deze optiek wordt ook materiaal aangeboden dat per dimensie een overzicht geeft van alle buurten die al dan niet de drempelwaarde voor de betreffende dimensie hebben overschreden. De kaart geeft visueel de spreiding van de betreffende buurten weer. In één oogopslag kan men per dimensie vaststellen waar de meest kwetsbare buurten te vinden zijn. In die zin kunnen de resultaten eveneens relevant zijn voor personen werkzaam rond één van de vier beschouwde dimensies, en niet louter voor personen die rond de thematiek van kansarmoede werken.

Naast een algemene screening van West-Vlaanderen (om buurten te detecteren met een verhoogde kans op kansarmoede), besteden we bijkomend bijzondere aandacht aan 2 groepen die, omwille van hun meer afhankelijke positie, volgens andere kansarmoedestudies een verhoogd risico lopen om in een kwetsbare leefsituatie terecht te komen: kinderen/jongeren en ouderen. Het feit dat beide bevolkingsgroepen volgens de laatste bevolkingsprognoses de komende jaren in aantal zullen toenemen en verhoudingsgewijs een steeds groter aandeel binnen de totale bevolking zullen opeisen, maakt een bijzondere aandacht voor deze groepen uitermate relevant.

In deze gemeentelijke steekkaart vindt u het volgende terug:

- Een beknopte beschrijving van de gebruikte methodiek om kansarmoede in beeld te brengen. De nadruk ligt hier op de gebruikte indicatoren zodat de lezer een goed begrip krijgt van onze definitie om een kansarme buurt te omschrijven. Voor een uitvoerige beschouwing van de methodiek verwijzen we naar de atlas zelf.
- Hieraan gekoppeld worden tevens een aantal aandachtspunten geformuleerd bij de interpretatie van het kaart- en cijfermateriaal.
- De resultaten van de kansarmoedeanalyse worden in eerste instantie aan de hand van kaartmateriaal weergegeven. Elke kaart wordt bijgestaan door een woordje uitleg en een legende.
- In het laatste luikje van deze steekkaart "Aan de slag" willen we een aantal stappen duiden hoe je lokaal aan de slag kan met de resultaten.

Methodologie²

De onderzoekseenheden: statistische sectoren of buurten

Het geografische niveau waarop gewerkt werd, zijn de statistische sectoren zoals bepaald door het toenmalig Nationaal Instituut voor Statistiek. Voor het gemak worden deze “buurten” genoemd. De afbakening van deze buurten gebeurde voornamelijk op basis van ruimtelijke factoren en fysieke barrières (grote verkeersassen, waterlopen, treinsporen, ...) zonder rekening te houden met de bevolkingsdensiteit. Concreet betekent dit dat sommige buurten slechts een zeer beperkt aantal inwoners tellen. Om buurten met elkaar te kunnen vergelijken was het noodzakelijk om relatieve cijfers te berekenen. Op kleine totalen kunnen kleine verschillen in absolute aantallen echter leiden tot eerder toevallige grote variaties in percentages. Om die reden werden alle buurten met minder dan 100 huishoudens uit de analyse geweerd. In totaal weerhouden we voor gans West-Vlaanderen 1 302 buurten (= 504 801 of 95,3% van alle huishoudens) waarop de analyses werden uitgevoerd. 570 buurten telden te weinig inwoners (= 24 834 huishoudens of 4,7% van alle huishoudens).

Voor een aantal gemeenten betekent dit dus dat een gedeelte van het grondgebied onbesproken blijft. Maar in principe kunnen we toch uitspraken doen die gelden voor de meerderheid van de populatie. De niet opgenomen gebieden hebben meestal een industrieel of zeer landelijk karakter en zijn onbewoond of omvatten slechts een beperkt aandeel van de bevolking.

Een tweede opmerking aangaande de buurten die in acht moet worden genomen, betreft hun oppervlakte. Op de kaarten kan duidelijk gezien worden dat de buurten in het centrum van de gemeenten of de dorpskernen veel kleiner in oppervlakte zijn dan buurten gelegen in landelijke gebieden. Wat de inkleuring van de kaarten betreft, dient men dus indachtig te zijn dat een grote ingekleurde vlek niet op een grotere mate van kwetsbaarheid duidt dan een kleine ingekleurde vlek.

Om de buurten gemakkelijker te kunnen situeren wordt de gemeente op de kaarten eveneens opgedeeld in de verschillende wijken waaruit deze bestaat. Voor een aantal gemeenten komt deze wijkindeling voort uit overleg tussen lokale actoren binnen de gemeente zodat deze nauw aansluit met het uitgevoerde lokale beleid. Voor de overige gemeenten wordt de indeling van het grondgebied in deelgemeenten gehanteerd.

² Voor de uitgebreide methodologische bespreking verwijzen we naar de kansarmoedeatlas zelf.

De kansarmoede-indicatoren

Voor deze editie 2021 zijn we opnieuw op zoek gegaan naar de meest relevante indicatoren om kansarmoede te meten. We zijn vertrokken van een zo ruim mogelijke dataset. Volgende criteria werden aangewend voor de selectie van de variabelen:

- inhoudelijk verband houden met kansarmoede
- beschikbaar op statistisch sectorniveau
- betrouwbaar, jaarlijkse update en standvastig in de tijd

Op basis van deze criteria konden we starten met een set van 52 variabelen. Via technieken van datareductie hebben we in een eerste stap deze variabelen gereduceerd tot een meer bevattelijk en werkbaar geheel. Het uiteindelijke resultaat is een set van 8 indicatoren geworden die onderverdeeld zijn in 4 dimensies:

Huishouden	Alleenstaanden
	Eenoudergezinnen
	Huurders 35-79 jaar
Herkomst	Personen met een niet-EU herkomst
	Leerlingen gewoon basisonderwijs die thuis geen Nederlands spreken
	Leerlingen gewoon secundair onderwijs die thuis geen Nederlands spreken
Financiële kwetsbaarheid	Personen met een voorkeurregeling in de ziekteverzekering
Gezondheid	Personen met geen tandartsbezoek in 3 opeenvolgende kalenderjaren

Voor elke buurt werd op elk van deze dimensies een score berekend. Het zijn deze dimensiescores die verder werden gebruikt om de kansarmoedeanalyse uit te voeren.

De drempelwaarden

Naar analogie met de kansarmoedeatlas van Kesteloot³ werd een drempelwaarde van 15% gehanteerd. Concreet komt dit op het volgende neer: per dimensie van kansarmoede (huishouden, herkomst, financiële kwetsbaarheid en gezondheid) worden de 1 302 weerhouden buurten gerangschikt van hoog naar laag. Hiervoor werden de dimensiescores gebruikt. De drempelwaarde voor elke dimensie bekomen we dus door de waarde te nemen waarbij 15% van alle buurten een waarde hoger hebben dan deze drempelwaarde.

Om vervolgens te bepalen of een buurt al dan niet als kansarm kan aangeduid worden, stellen we dat alle buurten die op 3 of 4 van de dimensies de drempelwaarden hebben overschreden als kansarm weerhouden worden. Buurten die 0, 1 of 2 keer een drempeloverschrijding kennen, worden als niet-kansarm beschouwd.

³ Kesteloot C. (red.) (1996). *Atlas van achtergestelde buurten in Vlaanderen en Brussel*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling communicatie en ontvangst.

Aandachtspunten bij de interpretatie van de resultaten

Onze definiëring van kansarmoede heeft enkele gevolgen voor de interpretatie van de resultaten.

Ten eerste betekent dit dat de kansarme buurten niet noodzakelijk op elkaar lijken. Zowel wat betreft het aantal problemen (3 of 4 drempeloverschrijdingen) als de diepte van de problematiek (wordt de drempelwaarde net overschreden of bevindt de buurt zich bovenaan de lijst?), kunnen de buurten van elkaar verschillen. Een buurt kan hoog scoren op de dimensie huishouden maar laag op de dimensie herkomst, er zijn buurten die hoog scoren op gezondheid en herkomst, maar niet op huishouden. Elke kansarme buurt wordt mede gedefinieerd door de gemeentelijke context waarin ze zich bevindt, wat elke buurt en haar inwoners een eigen specifiek karakter geeft.

Een tweede belangrijke bemerking is het feit dat met de term kansarme buurt hier niet geïmpliceerd wordt dat alle bewoners van deze buurt per definitie kansarm zouden zijn. Het gaat hier louter om een buurt waar meerdere *risicofactoren* op kansarmoede gebundeld aanwezig zijn. In dezelfde lijn is het belangrijk hier te benadrukken dat we met deze analyse geen uitspraken doen over de leefbaarheid binnen de betreffende buurten. Een leefbaarheidsonderzoek is van een geheel andere aard dan een kansarmoedemonitor en vraagt een eigen methodiek en andere indicatoren.

Ten derde zijn we voor de creatie van een kansarmoede-indicator in grote mate afhankelijk van de beschikbaarheid van betrouwbare indicatoren op het gewenste niveau. Komt daarbij dat kansarmoede zoveel ruimer is dan een louter financieel en materieel gebrek. Kansarmoede omvat evenzeer een psychologische en een emotionele dimensie, die uiteraard niet in cijfers te vatten valt. En vergeten we niet dat elk een eigen perceptie van eenzelfde werkelijkheid heeft: wat voor de ene persoon een kansarmoedesituatie is, is dit niet noodzakelijk voor een andere. Het is met andere woorden onmogelijk om alle aspecten van kansarmoede te vatten in 1 exact cijfer, wat het mogelijk maakt dat er enige discrepantie bestaat tussen de gevonden resultaten en de werkelijke situatie.

Uit voorgaande moet het duidelijk geworden zijn dat het contextualiseren van de resultaten ten sterkste aangewezen is. Op zoek gaan naar bevestiging en duiding van de resultaten maar des te meer naar verklarende factoren kan bijkomend heel wat interessante informatie opleveren. Het kan het uitgelezen ogenblik zijn om even kritisch stil te staan bij genomen beleidsbeslissingen, al dan niet uitgevoerde maatregelen en de verdeling van middelen over het gemeentelijk grondgebied. En een indirect gevolg van deze oefening kunnen nieuwe netwerkcontacten zijn wat toekomstige projecten alleen maar ten goede kan komen.

Deze gemeentelijke steekkaart moet dan ook gezien worden als een uitnodiging om aan de slag te gaan met de resultaten. Deze atlas waar mogelijk aan vullen met verworven terreinkennis, om zo kansarmoede in West-Vlaanderen nog scherper te kunnen stellen, betekent een belangrijke meerwaarde voor deze kansarmoedeanalyse.

Resultaten

De resultaten van de kansarmoedeanalyse worden cartografisch weergegeven. Op de kaarten zelf wordt verduidelijkt hoe de kaarten kunnen gelezen worden.

Voor de gemeente die in deze steekkaart wordt besproken, is er uit de kansarmoedeanalyse **geen kansarme buurt** naar voor gekomen.

Dit betekent echter niet dat er geen aandachtspunten kunnen zijn op 1 van de 4 dimensies van kansarmoede of voor 1 van de kwetsbare groepen: de jongeren en/of ouderen. Het kaartmateriaal in deze publicatie laat toe om per dimensie na te gaan welke buurten de drempelwaarde al dan niet hebben overschreden, in 2016 en/of in 2019.

Dimensie	Aantal buurten met drempeloverschrijding in 2016	Aantal buurten met drempeloverschrijding in 2019
Huishouden	1	1
Herkomst	0	0
Financiële kwetsbaarheid	1	0
Gezondheid	2	1
Kwetsbare jongeren	0	1
Kwetsbare ouderen	1	1

Hieronder worden de kaarten weergegeven voor die dimensies waarvoor er minstens 1 drempeloverschrijding (in 2016 of in 2019) gevonden werd.

Kansarmoede in kaart: algemene kansarmoedeanalyse

Om te bepalen of een buurt al dan niet als kwetsbaar kan aangeduid worden, stellen we dat alle buurten die op 3 of 4 dimensies de drempelwaarden hebben overschreden als kansarm weerhouden worden. Buurten die 0, 1 of 2 keer een drempeloverschrijding kennen, worden als niet-kansarm beschouwd.

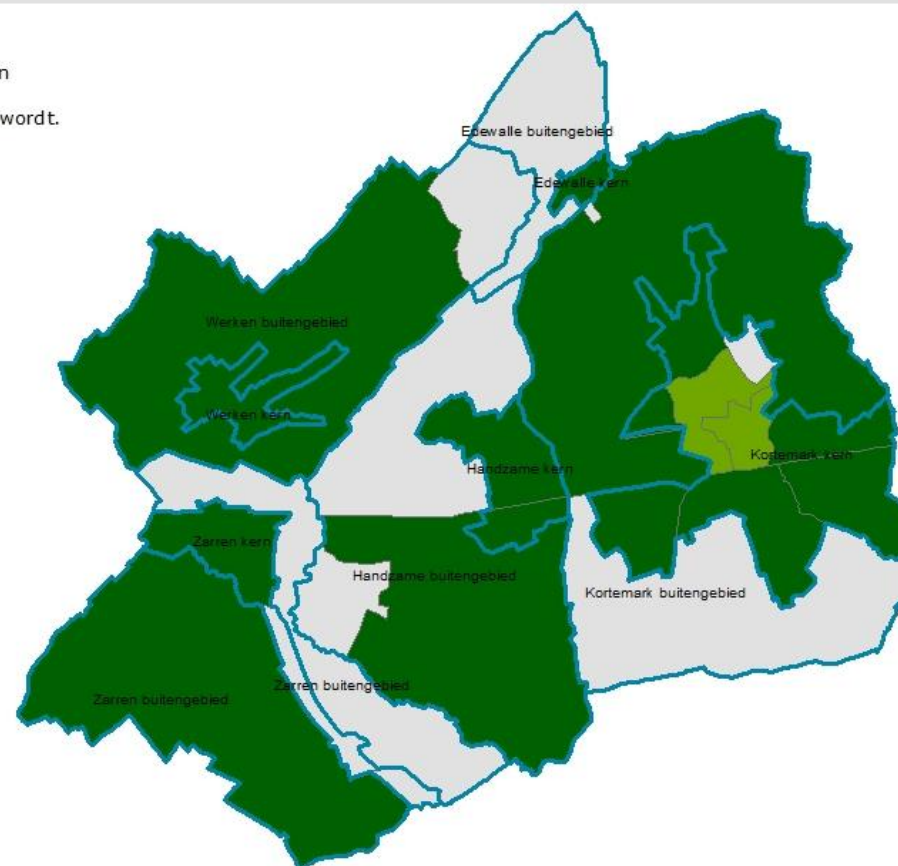
Steunpunt
Data & Analyse

Kansarmoedeanalyse 2021

Deze kaart toont voor elke buurt hoeveel maal een drempelwaarde wordt overschreden. Er zijn 4 dimensies waarop een buurt beoordeeld wordt. De laagst mogelijke score is dus 0 (op 4) en de maximumscore is 4 (op 4).

Aantal drempeloverschrijdingen

- 0 (= 15 buurten)
- 1 (= 2 buurten)
- Buurten met < 100 huishoudens
- wijken Kortemark

© Steunpunt Data & Analyse 2021

Evolutie in de tijd

Huishouden

De dimensie huishouden bestaat uit volgende 3 indicatoren:

- alleenstaanden
- eenoudergezinnen
- huurders 35-79 jaar

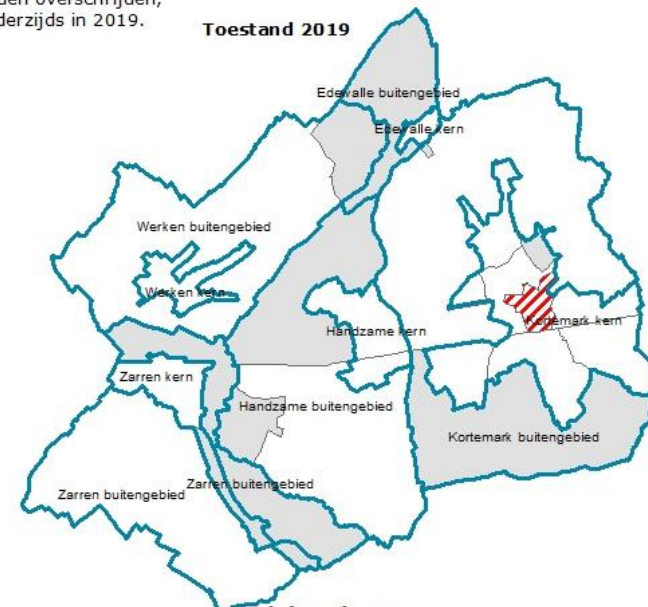
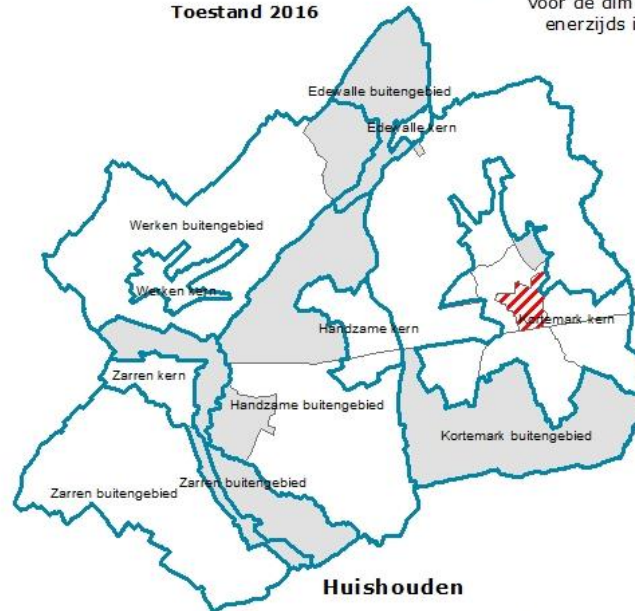
Steunpunt
Data & Analyse

Kansarmoedeanalyse 2021

Deze kaarten tonen welke buurten de drempelwaarde voor de dimensie huishouden overschrijden, enerzijds in 2016 en anderzijds in 2019.

Toestand 2016

Toestand 2019

Huishouden

- Buurten zonder drempeloverschrijding
- Drempeloverschrijding (= 1 buurt)
- Buurten met < 100 huishoudens
- wijken Kortemark

Huishouden

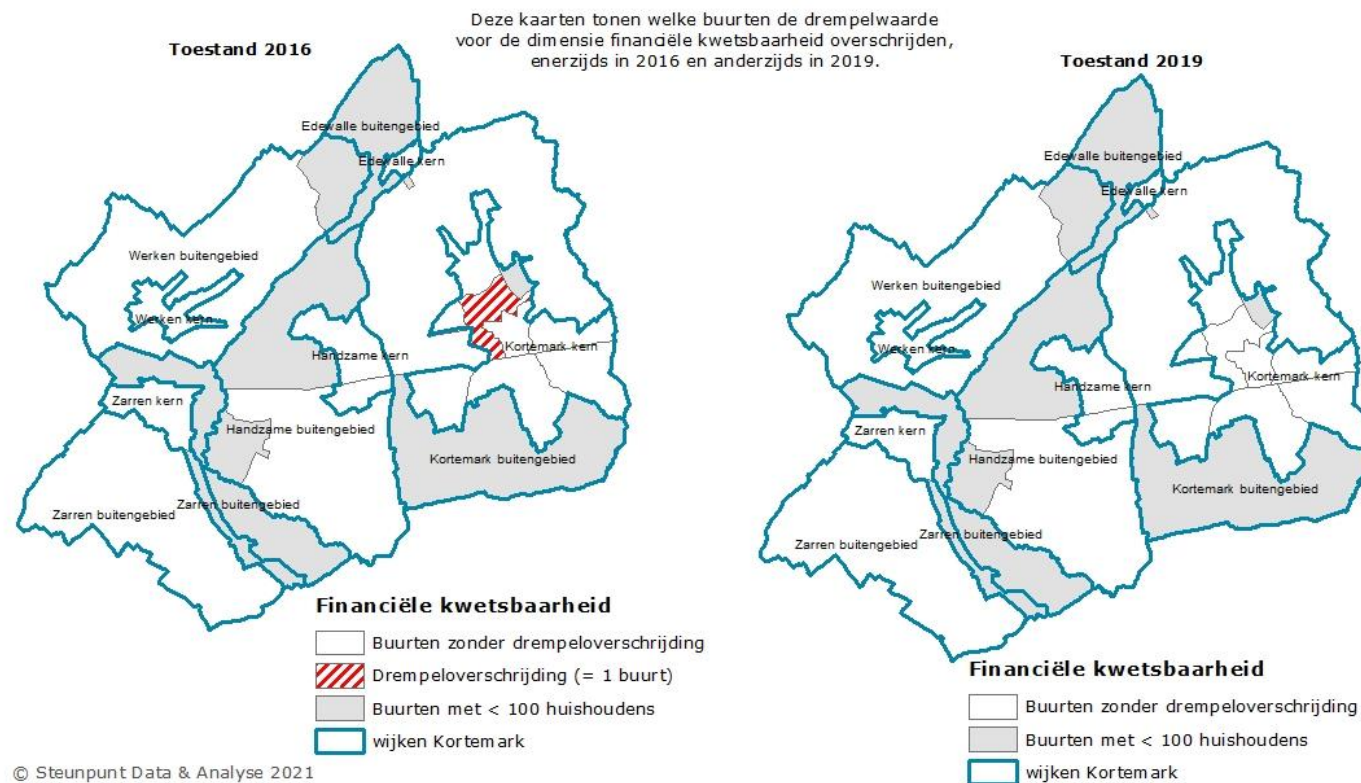
- Buurten zonder drempeloverschrijding
- Drempeloverschrijding (= 1 buurt)
- Buurten met < 100 huishoudens
- wijken Kortemark

© Steunpunt Data & Analyse 2021

Financiële kwetsbaarheid

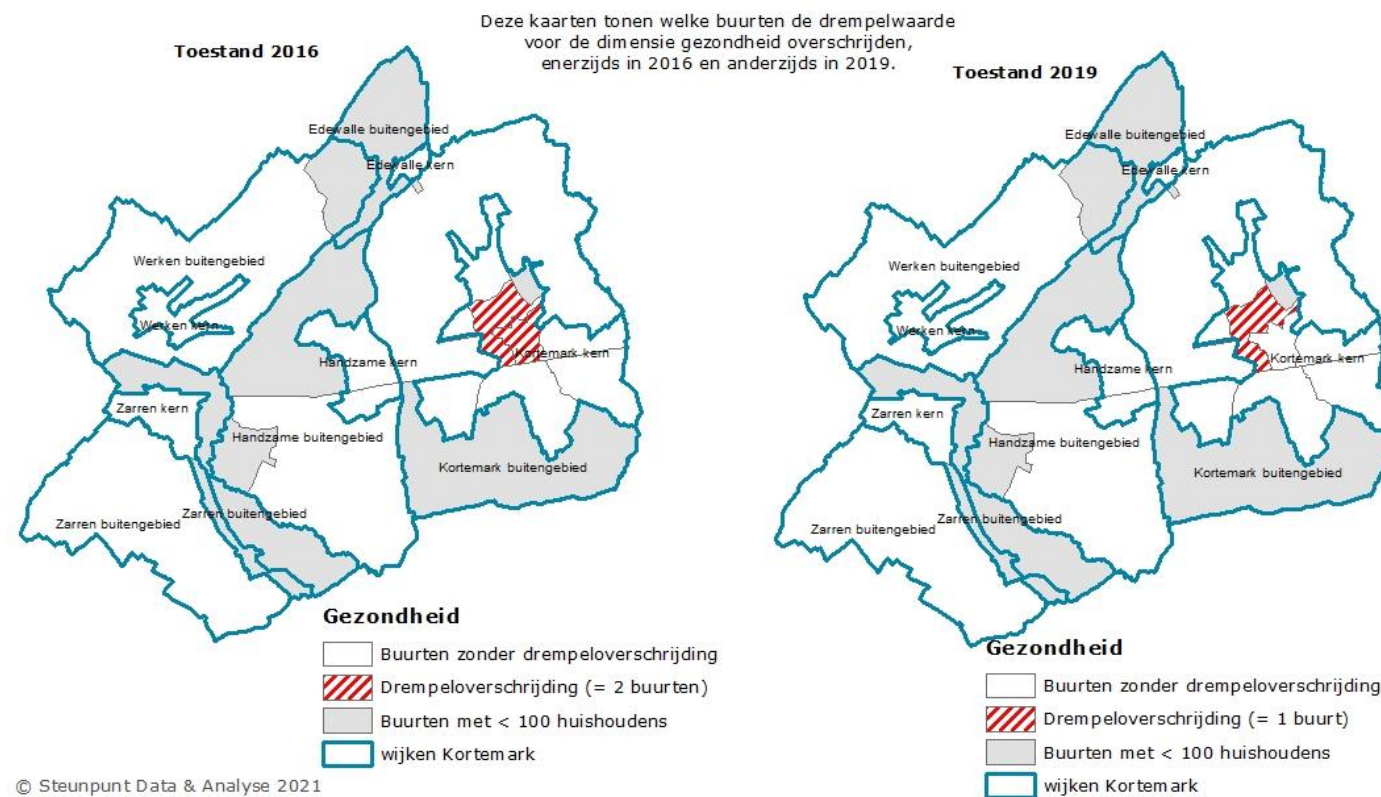
De dimensie financiële kwetsbaarheid omvat volgende indicator:

- personen met een voorkeursregeling in de ziekteverzekering

Gezondheid

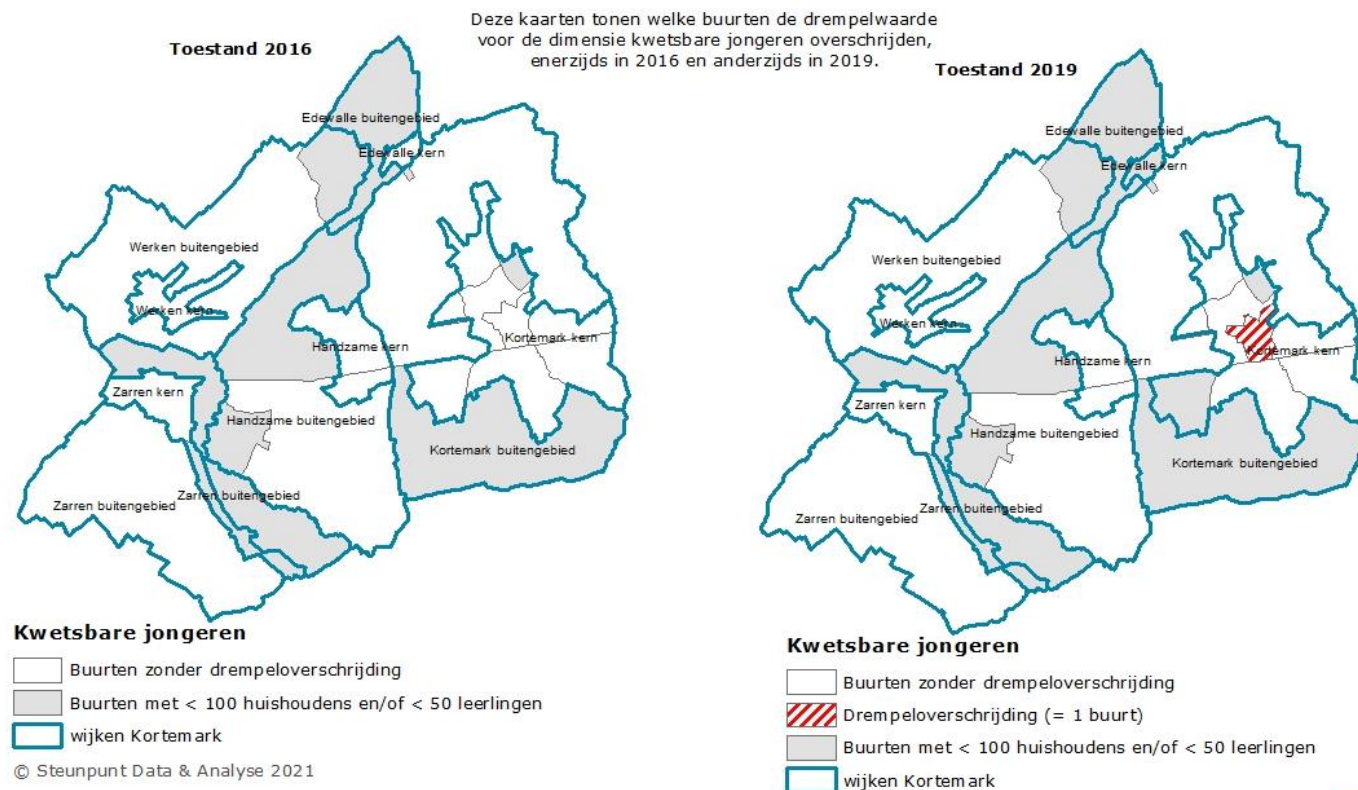
De dimensie gezondheid omvat volgende indicator:
- personen met geen enkel tandartsbezoek in 3 jaar

Kwetsbare jongeren

De dimensie om buurten met een verhoogde kans op kwetsbare jongeren te detecteren omvat volgende 6 indicatoren:

- eenoudergezinnen
- leerlingen met schoolse vertraging in het lager onderwijs
- leerlingen met schoolse vertraging in het secundair onderwijs
- indicatorleerlingen in het basisonderwijs
- indicatorleerlingen in het secundair onderwijs
- minderjarigen met werkzoekende ouder(s)

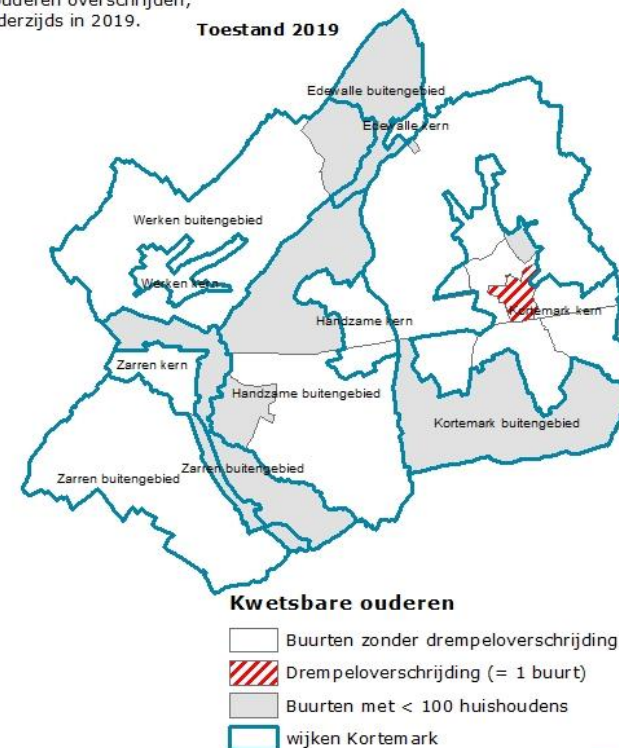
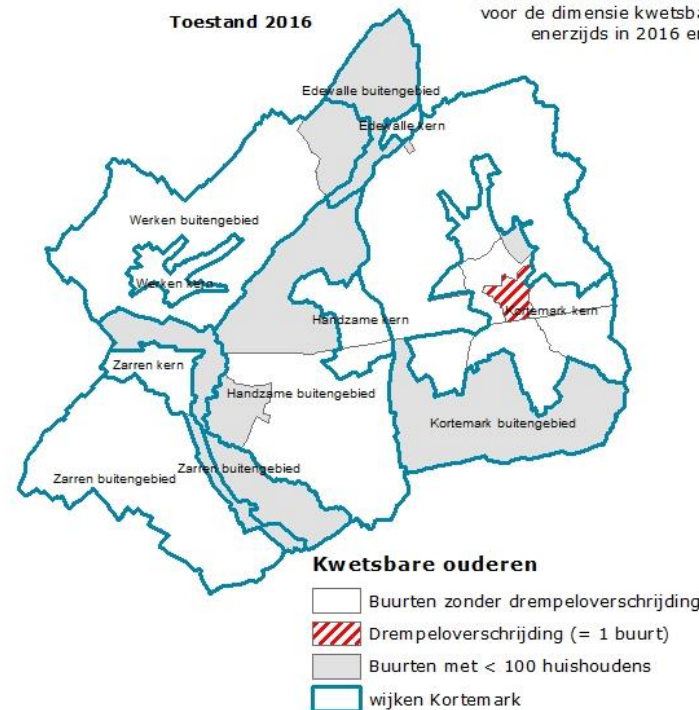

Kwetsbare ouderen

De dimensie kwetsbare ouderen omvat volgende 3 indicatoren:

- gescheiden 65-plussers
- wooninstabiliteit 65-plussers
- huurders 65-plussers

Deze kaarten tonen welke buurten de drempelwaarde voor de dimensie kwetsbare ouderen overschrijden, enerzijds in 2016 en anderzijds in 2019.

Aan de Slag

De kansarmoedeatlas werd opgesteld met de uitdrukkelijke bedoeling dat het een werkinstrument zou worden voor al wie lokaal rond het thema kansarmoede aan de slag wil.

De gemeentelijke steekkaart legt de focus op de eigen gemeente. Hieronder willen we een aantal stappen duiden hoe je lokaal aan de slag kan met voorgaande resultaten.

Contextualisering van de data

De kansarmoedeatlas is het resultaat van een cijfermatige oefening. Op basis van diverse registratiegegevens werden indicatoren geselecteerd die een beeld schetsen van de kansarmoedesituatie in wijken en buurten.

Een eerste stap bij het 'aan de slag gaan' houdt in dat het resultaat op zich bediscussieerd wordt: zijn de resultaten herkenbaar? Stellen jullie, beleidsmedewerkers/veldwerkers, eenzelfde problematiek vast, zonder dat jullie de cijfers tot in detail kennen? Een tweede vraag die zich opdringt is het 'waarom' van wat jullie zien in de cijfers. Welke ontwikkelingen doen zich voor/ hebben zich voorgedaan in de betreffende buurt, die een verklaring kunnen zijn van hetgeen cijfermatig vastgesteld wordt.

In een uitzonderlijk geval komt het echter ook voor dat de resultaten door geen van de aanwezigen herkend wordt. Ook in dit geval is een beschrijving van wat zich wel voordoet in de wijk, een relevant gegeven.

Deze stap noemen we 'contextualisering' van de data: we geven een context voor hetgeen we cijfermatig vastgesteld hebben. Op zoek gaan naar bevestiging en duiding van de resultaten maar des te meer naar verklarende factoren kan bijkomend heel wat interessante informatie opleveren.

Netwerk

Kansarmoede is een multi-aspectueel gegeven: het uit zich op diverse levensdomeinen van de mens. Het is dan ook niet verwonderlijk dat heel veel verschillende organisaties/overlegplatforms zich buigen over een of meerdere aspecten van de kansarmoede-problematiek.

Het in kaart brengen van wie lokaal bezig is, is een tweede stap. Het actief op zoek gaan naar al wie binnen een gemeente werkzaam is rond kansarmoede en dit inventariseren, is op zich leerrijk. Een bijkomend voordeel is dat mogelijke partners voor toekomstige acties via deze oefening in kaart worden gebracht.

Lopende projecten

De verschillende organisaties/overlegfora die actief zijn op het terrein van kansarmoede hebben ongetwijfeld al een hele reeks initiatieven ontwikkeld. Het inventariseren van deze initiatieven is een volgende stap. Om de oefening overzichtelijk te houden kan men zich hierbij beperken tot die initiatieven die de laatste 5 jaar opgestart en uitgewerkt werden.

Het oplijsten van deze initiatieven heeft een dubbel doel.

Eenzijds zorgt het ervoor dat het warm water niet meer moet uitgevonden worden. Goede projecten kunnen als inspiratie en voorbeeld dienen. Anderzijds zorgt het er ook voor dat dubbel werk vermeden wordt. Het heeft geen zin om tweemaal een gelijkaardig initiatief op te starten.

Wie de oefening heel grondig wil doen, kan ook per initiatief mee vermelden wat de positieve en negatieve kanten waren, wat de opportuniteiten en knelpunten zijn. Op deze manier kan met ervaringen van anderen rekening gehouden worden.

Top 3 van de aandachtspunten

Stap 2 en 3 hebben tot doel om over het muurtje te kijken: wie is nog actief op het brede terrein van kansarmoede, en wat kunnen we leren uit ervaringen van anderen?

In deze laatste stap plooiën we terug op de werkzaamheden/activiteiten van de eigen organisatie/dienst/vereniging. Kansarmoede is zo'n allesomvattende problematiek dat een zaligmakende oplossing niet bestaat. Veelal wordt vanuit een eigen invalshoek een bepaalde focus gelegd. Wil je vanuit de eigen organisatie wegen op een lokale beleidsagenda, dan is het belangrijk dat duidelijk gemaakt wordt wat primeert. Het opmaken van een top drie lijkt ons een goeie manier om kenbaar te maken wat voor de eigen organisatie het meest prangend is in de strijd tegen kansarmoede. Eenzelfde oefening kan door diverse gemeentediensten gemaakt worden, zij het dat deze oefening wellicht eerder zal gemaakt worden bij de opmaak van beleidsplannen/-nota's.

In bijlage van dit document is een formulier terug te vinden dat kan gebruikt worden om de resultaten van de 4 voorgaande actiepunten te noteren. Mogen wij vragen om dit verslag eveneens op te sturen naar data.analyse@west-vlaanderen.be. Deze bijkomende informatie zullen wij vervolgens integreren in de gemeentelijke steekkaart waardoor de lokale situatie steeds beter gekend en begrepen zal worden door eenieder die actief is op het gemeentelijk grondgebied; hetzij rond kansarmoede, hetzij rond een van de zes dimensies (huishouden, herkomst, financiële kwetsbaarheid, gezondheid, kwetsbare jongeren en kwetsbare ouderen).

Sjabloon voor verslaggeving

Bespreking resultaten kansarmoede-atlas 2021 - Verslaggeving

Naam organisatie:

Datum bespreking:

1. Contextualisering van de data.

2. Netwerk

3. Lopende projecten

4. Top 3 van de aandachtspunten